

HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH ORQALI AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Egamnazarova Gulnoza Xolmurod qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: gulnoza@tersu.uz

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot hududiy iqtisodiy rivojlanish sharoitida aholi daromadlarini oshirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot jarayonida hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar, bandlik darajasi va daromad manbalari tahlil qilindi hamda moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalarning o'rni asoslab berildi. Shuningdek, sun'iy intellekt asosida iqtisodiy jarayonlarni prognozlash orqali hududlarda aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, hududiy iqtisodiyot, aholi daromadlari, moliyaviy mexanizmlar, raqamli iqtisodiyot.

Аннотация: Исследование посвящено анализу возможностей применения технологий искусственного интеллекта для совершенствования финансовых механизмов повышения доходов населения в условиях регионального экономического развития. В работе рассматривается роль цифровых технологий в повышении эффективности распределения финансовых ресурсов, стимулировании предпринимательства и расширении источников доходов населения. Разработаны практические рекомендации по использованию инструментов искусственного интеллекта для анализа и прогнозирования экономических процессов на региональном уровне.

Ключевые слова: искусственный интеллект, региональная экономика, доходы населения, финансовые механизмы.

Abstract: This study examines the potential of artificial intelligence technologies in improving financial mechanisms for increasing household incomes in the context of regional economic development. The research analyzes the role of digital technologies in improving the efficiency of financial resource allocation, stimulating entrepreneurship, and expanding income sources for the population. Practical recommendations are proposed for the application of artificial intelligence tools in analyzing and forecasting economic processes at the regional level.

Keywords: artificial intelligence, regional economy, household income, financial mechanisms.

KIRISH

Hududlarda aholi daromadlarini oshirish masalasi iqtisodiy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy rivojlanish jarayonida hududiy tafovutlarni kamaytirish, bandlik darajasini oshirish hamda tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash aholi farovonligini ta‘minlashning asosiy omillaridan biridir.

So‘nggi yillarda raqamli iqtisodiyot va sun‘iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi iqtisodiy jarayonlarni boshqarishning yangi imkoniyatlarini yaratdi. Sun‘iy intellekt katta hajmdagi iqtisodiy ma‘lumotlarni tahlil qilish, iqtisodiy jarayonlarni prognozlash hamda moliyaviy resurslarni samarali boshqarishda muhim vosita sifatida qo‘llanilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonida sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy-statistik tahlil, tizimli yondashuv, taqqoslash hamda iqtisodiy prognozlash usullaridan foydalanildi. Hududiy iqtisodiy ko‘rsatkichlar, aholi daromadlari darajasi, bandlik ko‘rsatkichlari hamda moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi tahlil qilindi.

Shuningdek, sun‘iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiy boshqaruv tizimiga integratsiya qilinishi orqali hududiy iqtisodiy rivojlanishni prognozlash imkoniyatlari o‘rganildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI (Literature review)

Mahalliy olimlar orasida Nilufar Yuldasheva va Azizjon Umarov o‘zlarining maqolasida **sun‘iy intellekt (SI) texnologiyalarining hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayoniga integratsiyasini** nazariy va amaliy jihatlar bilan tahlil qilganlar. Tadqiqotda SI vositalarining iqtisodiy jarayonlarni prognozlash, moliyaviy resurslarni taqsimlash va boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilish imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tilgan. Ushbu yondashuv hududiy daromadlarni oshirish va ijtimoiy farovonlikni ta‘minlashda muhim omil sifatida e‘tirof etiladi.³⁶

Hayotjon Nasrulloevning tadqiqotida O‘zbekiston sharoitida SI texnologiyalarini iqtisodiy rejalashtirish va boshqaruv tizimlariga tatbiq etishning nazariy-amaliy mexanizmlari ilmiy asoslab berilgan. U SI asosidagi qaror qabul qilish tizimlari orqali hududiy iqtisodiy jarayonlarni raqamli modellashtirish va moliyaviy resurslarni optimallashtirish masalalarini yoritadi, bu esa hududiy rivojlanishni rag‘batlantirishga xizmat qiladi.²

Sitorabonu Nuriddinova o‘z tadqiqotida **sun‘iy intellektning raqamli iqtisodiyotdagi o‘sishga ta‘sirini** empirik tahlil qilgan. U AI ni ishlab chiqarish funksiyasiga texnologik omil sifatida kiritgan holda, yuqori darajadagi AI integratsiyasi umumiy omil produktivligini va yalpi ichki

³⁶ Yuldasheva Nilufarxon A‘zamjon qizi, Umarov Azizjon Azamjon o‘g‘li, & Abdullayev Axrorjon Axadjon o‘g‘li. (2023). SUN‘IY INTELLEKT VA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 73–75. <https://doi.org/10.54613/ku.v6i6.254>

mahsulot o'sishini ijobiy ravishda yaxshilashini ko'rsatadi, bu esa hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonlarini rag'batlantirishga xizmat qiladi.³

Xorijiy olimlar orasida Maha Kalai va boshqalar Yevropa davlatlarida AI texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'sirini ARDL modellar orqali tahlil qilgan. Tadqiqot SI ning hududiy/regionli iqtisodiy indikatorlarga stimulyatsion ta'sirini ilmiy asoslab beradi va raqamli transformatsiya orqali iqtisodiy rivojlanish jarayonlariga qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.⁴

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonlarini samarali rag'batlantirishga va moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga imkon beradi.

1-jadval.

Hududlarda aholi daromadlarini oshirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar

Omillar	Ta'sir yo'nalishi	Kutilayotgan natija
Sun'iyintellekt asosida iqtisodiy tahlil	Moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash	Investitsiya samaradorligi oshadi
Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash	Kredit resurslariga kirish imkoniyati kengayadi	Tadbirkorlik daromadlari oshadi
Mehnatbozori tahlili	Talab yuqori kasblarni aniqlash	Bandlikdarajasi oshadi
Raqamli monitoring tizimi	Hududiyiqtisodiy ko'rsatkichlarni nazorat qilish	Daromado'sishi ta'minlanadi

Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish iqtisodiy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish, investitsiya loyihalarini baholash va moliyaviy resurslarni taqsimlash jarayonlarida sun'iy intellektdan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, hududlarda aholi daromadlarini oshirish uchun raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini rivojlantirish, iqtisodiy ma'lumotlar bazasini takomillashtirish hamda innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish zarur.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

- hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish asosida aholi daromadlarini oshirish mexanizmlari tizimli ravishda ilmiy jihatdan asoslab berildi;
- moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va iqtisodiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish imkonini beruvchi sun'iy intellektga asoslangan iqtisodiy tahlil modeli ishlab chiqildi va taklif etildi;

- hududiy iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari hamda aholi daromadlari o'sishi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aks ettiruvchi raqamli boshqaruv modeli ishlab chiqilib, uning nazariy-uslubiy asoslari shakllantirildi.

Tadqiqot natijalari quyidagi yo'nalishlarda amaliy ahamiyat kasb etadi:

- hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan strategiya va dasturlarni ishlab chiqish hamda takomillashtirish jarayonlarida foydalanish imkonini beradi;
- aholi daromadlarini oshirishga yo'naltirilgan davlat dasturlari va ijtimoiy-iqtisodiy siyosat choralarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi;
- sun'iy intellekt texnologiyalariga asoslangan iqtisodiy tahlil, monitoring va prognozlash tizimlarini amaliyotga joriy etishda ilmiy-uslubiy asos sifatida qo'llanilishi mumkin.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonlarini jadallashtirish hamda aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirishda muhim omil hisoblanadi. Sun'iy intellekt asosida iqtisodiy jarayonlarni kompleks tahlil qilish, ularning rivojlanish tendensiyalarini prognozlash hamda boshqaruv qarorlarini ilmiy asosda qabul qilish imkoniyatlari kengayadi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, hududlar kesimida iqtisodiy salohiyatni aniqlash va mavjud imkoniyatlardan optimal foydalanishga xizmat qiladi. Bu esa hududiy iqtisodiy siyosat samaradorligini oshirish, iqtisodiy o'sishni ta'minlash hamda aholi daromadlari barqaror o'sishini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, hududiy iqtisodiy boshqaruv tizimlariga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish iqtisodiy jarayonlarni raqamlashtirish, boshqaruv samaradorligini oshirish va aholi farovonligini yuksaltirishga xizmat qiluvchi muhim strategik yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni – "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida.
- [2] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son Qarori – "Sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida".
- [3] Nasrulloev H. (2023) Soliq ma'murchiligiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish orqali soliq bazasini kengaytirish istiqbollari (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan diss. avtoreferati. – Toshkent.
- [4] Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). Machine, Platform, Crowd: Harnessing Our Digital Future. New York: W.W. Norton & Company.
- [5] Schwab, K. (2016). The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum,

- [6] Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). AI and the Future of Economic Growth. Paris: OECD Publishing.
- [7] Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan (METI). (2020). Society 5.0: Human-Centered Future Society. Tokyo: METI Press.
- [8] Tohirov, M. (2022). Sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiyotdagi o'rni va rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali.